

MALERIETS GÅTER

Johannes Nilo

Til estetisk bedømmelse hører usikkerhet. Fremfor alt når vi ikke kan støtte oss på en fagperson idet vi vil avgjøre om et verk er vakkert, godt, kunstferdig eller naivt. En uforberedt utstillingsbesøkende utsetter seg for en estetisk prøvelse. Han må holde seg våken og holde usikkerheten i seg levende, såvel vis a vis verket som til sine egne altfor godt fungerende bevissthetsmekanismer. Hvor hurtig melder ikke dommene seg, og hvor vanskelig er det ikke å bli av med dem for atter å kunne åpne seg for nye inntrykk.

De som besøkte utstillingen «Råtsel» (Gåter) ved Goetheanum i oktober 2012 hadde god anledning til å gjøre denne erfaringen. Kurator for utstillingen var Hannes Weigert, som i tre år har ledet malerverkstedet i landsbyfelleskapet Vidaråsen i Norge. En 32-siders følgebrosjyre utformet av Philip Tok fører oss inn i arbeidene. Den har hverken sidetall eller utfyllende tekst. Jeg slår den opp hvor som helst og kan dvele uanstrengt, bla videre, forlengs eller baklengs. Hvert bilde forteller om det sette, og derved vel også om maleriets viktigste betingelse. Konseptet går opp. Idet jeg blir igjen dukker to forestillinger opp. På den ene siden mener jeg å se et klosterfelleskap – stillheten, det innadvendte blikk, fjernt fra verden omkring. Da spør jeg meg: Handler det ikke snarere om en vitenskapelig virksomhet? – det nøkterne, analyserende blikk, registreringen, overføringen av en løvetann til det to-dimensjonale. Jeg ser begge, og får snart tillit til at disse menneskene vet hva de driver med. Ikke i betydningen av teoretisk viten. De befinner seg inne i stoffet, i betraktningen, og nettopp fordi de teoretiske refleksene og også de bor-

gerlige normene er fraværende, holdes mottageligheten hos seeren åpen for «det som skjer». Betraktningen blir fri. – Penselføringen, blikkene er like nøkterne som kontemplative. Jeg stirrer inn i et laboratorium hvor det handler mindre om testresultater enn om åpenbaringer. De kan til enhver tid dukke opp. Det kan likevel gå år før verden for et øyeblikk åpner seg. For dette øyeblikket gjelder det å være forberedt. Å være beredt, hensatt i høyeste spenning. – Atelierbesøk er ikke sjelden mer opplysende og fører en lengre enn utstillinger. Brosjyren bringer de åndelige øvelsene fra verkstedet inn i utstillingen. I utgangspunktet ville Weigert ha kalt utstillingen «Maleriets gåter». Da han fant tittelen for anmassende, reduserte han den til «Gåter». Det var sikkert en god avgjørelse, og likevel ville førstnevnte tittel ikke ha vært uberettiget. Ikke bare er enkelte grunnelementer i maleriet tilstede i arbeidene fra malerverkstedet, så som flater, farve-

MALERVERKSTED

Reidun Tyvold Larsen: *Traurig (Eurytmifigur) XVII, Malerverksted 9.4.2013.*

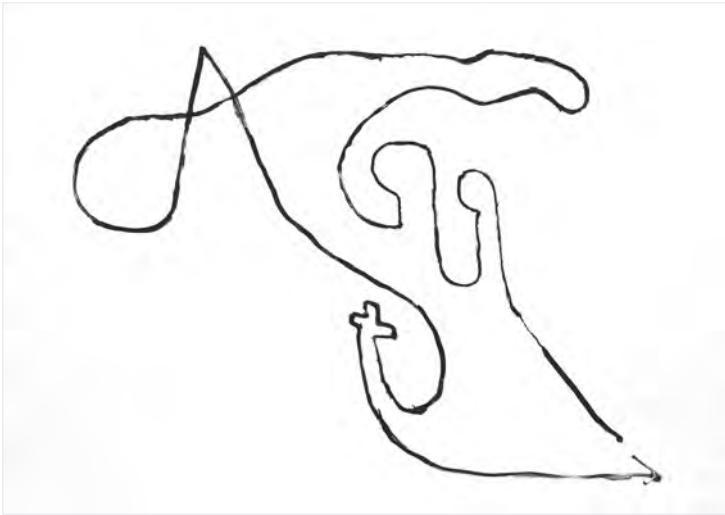
rom, komposisjon og refleksjon, men også en misunnelsesverdig direktehet i utførelsen. Bildene virker ikke forstilte, ikke villet, og selv om fotografier i mange tilfeller tjener som utgangspunkt, ser jeg ingen avbildninger. – For Weigert selv er maleriet gjennom malerverkstedet blitt til en gåte. Den vanskelig forklarbare uttrykksviljen har sjokkert ham. Hvordan oppstår den første impulsen til å sette penselen på lerretet? Og hva styrer penselen i fortsettelsen? Hva som gjør et bilde til et godt bilde er ikke alltid lett å forklare, men for en kjenner er det likevel beskrivbart. Hvordan enkelte mennesker maler gode bilder er ytterst gåtefullt. Naturligvis gis det ferdigheter – til en viss grad kan maling læres – og dog er det alltid et skritt fra ferdighet til det å lykkes, og nettopp i dette skrittet gjør gåten seg gjeldende.

Kanskje er maleriene for Weigert blitt en gåte nettopp i malerverkstedet fordi grunnen til hellet med dem her er mindre innlysende enn det ville vært med skolerte kunstnere. Fordi kunstnerne her medbringer mindre hodestyrt og overmatt kultur og derfor opptrer mer direkte, åpent og nakent, åpenbarer maleriet seg i en slags urtilstand. Her får det gåtefulle ved maleriet uforvansket spille seg ut. Maleriet som åpenbaringen av gåten ved den menneskelige væren. – Rudolf Steiner skriver i 1907 i en notisbok setningen «Gåten skaper menneskets jeg» («Rätsel schafft des Menschen Ich»). Perspektivet veksler ettersom hvordan den leses. Setter vi jeg'et som subjekt, tar ytringen seg slik ut: Det

menneskelige jeg skaper gåten. Omvendt kan vi oppfatte gåten som subjekt. Da blir det: Gåten skaper menneskets jeg. Betrakter vi begge ytringene for seg, taper setningen noe av spenningen. Nettopp tvetydigheten i setningen uttrykker det reelle forhold. Et forhold som ikke er lineært, ikke diskursivt, men resiprokt og paradoksalt – og som forutsetter mye tolkning og refleksjon.

Mot denne bakgrunnen fordyper jeg meg fornyet i brosjyren og gjør en oppdagelse. På en dobbeltside ser jeg en mann med hvitt skjegg i ferd med å male. Som oppslag for maleriet tjener et fotografi, som forestiller ham selv idet han maler. Han betrakter seg selv som maler,

Tore Janicki: Olav Åsteson (Eurytmiform) XI, Malerverksted 24.4.2013.

Under: Arnkjell Ruud: Taxi Driver VII, Malerverksted 4.4.2013

ikke være for mye å snakke om et jeg-verksted. Vi tør være spente på hvordan arbeidet vil utvikle seg videre og hvordan det vil finne nye former såvel for maleriet som for helsepedagogikken – men fremfor alt er vi spente på åpenbaringen av «jegets gåte». Ω

og maler seg selv malende, som om han ville utfordre sine egne grenser. På fotografiet er han satt utenfor seg selv, han ser seg selv utenfra. Nå tar han seg malende inn igjen, i et nytt bilde – av seg eller av verden? – I denne betydningen arbeider malerverkstedet ved grensen til jeget, og det ville

Opprinnelig trykt i Das Goetheanum nr. 48/2012.
Oversatt av Fredrik Torgeir Møystad.

